

Категоризация на *Harpaxius crudus* за територията на Европейския съюз

Експертната група по здраве на растенията (Група PLH¹) към Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ) е извършила категоризация на вредителя *Harpaxius crudus* за територията на Европейския съюз (ЕС), публикувана на 30 юли 2020 г.

Вредителят *Harpaxius crudus* е с добре установена идентичност. Среца се от югоизточните райони на САЩ до Северна Бразилия и карибските острови.

Harpaxius crudus има поливолтинен цикъл на развитие. Неприятелят се храни с повече от 30 растителни вида, принадлежащи към 6 ботанически семейства: Poaceae, Cyperaceae, Verbenaceae, Araceae, Heliconiaceae и Pandanaceae. При храненето си *Harpaxius crudus* не причинява видими щети на растенията гостоприемници, но е основен преносител на *Candidatus Phytoplasma palmae*, причинителя на смъртоносното пожълтяване на кокосовите палми.

Неприятелят би могъл да се установи на територията на някои от южните държави-членки на ЕС, тъй като климатичните условия там биха могли да бъдат благоприятни за развитието му, а растенията гостоприемници от сем. Araceae и някои тревисти гостоприемници са често срещани.

***Harpaxius crudus* Van Duzee е включен със синонима *Myndus crudus* Van Duzee в приложение II част А, към Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията², като карантинен вредител за който не е известно да присъства на територията на ЕС.**

Вредителят *Harpaxius crudus* Van Duzee (американска палмова цикада) е добре

идентифициран вид от разред *Hemiptera* (полутвърдокрили), инфраразред *Fulgoromorpha* семейство *Cixiidae*, за когото съществуват надеждни методи за откриване и морфологични ключове за идентифицирането му до ниво вид.

Неприятелят се среща и под следните синоними: *Myndus crudus* Van Duzee, *Harpaxius cocois*

¹ Panel on Plant Health (PLH)

² Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията от 28 ноември 2019 г. за установяване на еднакви условия за прилагане на Регламент (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на защитните мерки срещу вредители по растенията и за отмяна на Регламент на Комисията (ЕО) № 690/2008 и за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/2019 на Комисията. OJ L 319, 10.12.2019 г., стр. 1-279, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32019R2072>

Fennah, *Haplaxius pallidus* Caldwell, *Paramyndus cocois* Fennah и *Paramyndus crudus* Van Duzee.

Haplaxius crudus има поливолтинен цикъл на развитие, възпроизвежда се през цялата година, а броят на поколенията годишно зависи от температурата.

Женските яйцеснасят поединично или в редички до пет, по долните листа на тревистите растения гостоприемници, най-вече по растения от семейства Житни (*Poaceae*) и Острицови (*Cyperaceae*) или върху влажната почва, близо до корените на растенията. След излюпването си, нимфите се придвижват надолу под почвената повърхност (на дълбочина до 3 см) и се развиват по кореновата система на тревистите растения и по други органични вещества в почвата. За развитието си, нимфите предпочитат по-високи треви и места с по-висока влажност. Нимфите отделят восъчен материал от коремните си жлези, създавайки гнездо (с диаметър 1 см), където живеят в групи от 10–20 екземпляра. След имагинирането си възрастните, които са активни през цялото денонощие, остават няколко часа до основата на тревистите растения гостоприемници, преди да отлетят до палмите (*Arecaceae*). Върху палмите възрастните копулират и чрез пробивно-смучещият си устен апарат се хранят с флоема на листата. След копулацията възрастните се връщат към тревистите растения, където продължават да копулират, а женските да яйцеснасят.

При храненето си (възрастни и нимфи) *Haplaxius crudus* не причинява видими щети на растенията гостоприемници³, което би могло да улесни размножаването и разпространението му, но е основен преносител на фитоплазмата *Candidatus Phytoplasma palmae* (синоним *Coconut lethal yellowing phytoplasma*), причинителя на смъртоносното пожълтяване на кокосовите палми. Това е силно вредносно заболяване, което засяга много видове палми, включително кокосовата палма (*Cocos nucifera*) и финиковата палма (*Phoenix dactylifera*), както и редица декоративни палми.

Разпространение

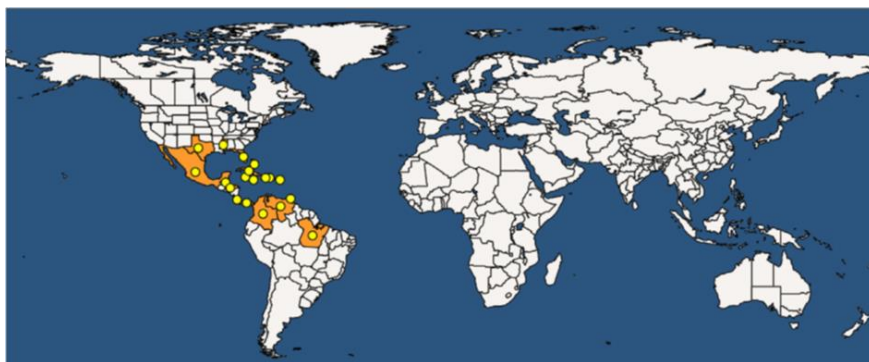
Вредителят *Haplaxius crudus* е разпространен от Карибите и южна Флорида, през Централна Америка до северните части на Южна Америка и Северна Бразилия (райони с влажен субтропичен климат).

Съгласно базата данни на EuroPhyt⁴ към 14 май 2020 г. неприятеля не е бил прихващан в ЕС.

³ Tsai JH and Kirsch OH, 1978. Bionomics of *Haplaxius crudus* (Homoptera: Cixiidae). *Environmental Entomology*, 7, 305–308. <https://doi.org/10.1093/ee/7.2.305>; Smith IM, McNamara DG, Scott PR and Holderness M. (Eds.), 1997. Palm lethal yellowing phytoplasma. In: *Quarantine Pests for Europe*, Second ed. Wallingford, Oxon, UK, CAB International.

⁴ EUROPHYT – Европейската система за бързо предупреждение, в която се регистрират прихващания по фитосанитарни причини на пратки от растения и растителни продукти, внесени в ЕС или търгувани в самия ЕС.

В световната база данни на Европейската и средиземноморска организация за

растителна защита (ЕРРО) към 06.07.2020 г. се съобщава, че *Naplaxius crudus* не присъства на територията на ЕС.

Растения гостоприемници

Неприятелят *Naplaxius crudus* напада 37 растителни вида, принадлежащи към 6 ботанически семейства: Житни (*Poaceae*), Острицови (*Cyperaceae*), Върбинкови (*Verbenaceae*), Палмови (*Arecaceae*), *Heliconiaceae* и *Pandanaceae*.

Истинските гостоприемници (т.е. гостоприемници, върху които *Naplaxius crudus* може да завърши жизнения си цикъл), са предимно тревисти растения (култивирани или диви), от семейство *Poaceae*, *Cyperaceae* и *Verbenaceae*.

Възрастните допълнително могат да се хранят и с други растения (т. е. хранещи гостоприемници) от семейство *Arecaceae* - основен гостоприемник на възрастните е кокосовата палма (*Cocos nucifera*). Макар и рядко възрастните се хранят и с растения от семейства *Heliconiaceae* и *Pandanaceae*.

Пътища за навлизане в ЕС

Неприятелят *Naplaxius crudus* би могъл да навлезе на територията на ЕС чрез търговския обмен и движение на растения за засаждане от семейства *Arecaceae*, *Heliconiaceae*, *Pandanaceae*, *Poaceae* и *Cyperaceae*, както и *Verbenaceae* (с изключение на семена) и почва, произхождащи от страни, с наличие на вредителя.

Потенциалните пътища за навлизане в ЕС са чрез:

- **яйца и нимфи** (в корени/почва), **възрастни** (върху листа) - с внос на заразени растения за засаждане със зеленина и хранителна среда;
- **ювенилни стадии на неприятеля** - с внос на почва/хранителна среда и почва/хранителна среда прикрепена върху машини и превозни средства;
- **възрастни** - могат да присъстват като стопаджии „hitchhikers“ или случайно попаднали на растения, които не са гостоприемници.

Установяване и разпространение в ЕС

Растенията гостоприемници на вредителя, видовете палми от семейство (*Arecaceae*), както и някои от тревистите гостоприемници са разпространени и се

отглеждат (има значително производство на декоративни палми в разсадници) на много места в Южна Европа (около Средиземноморието). Различни видове палми са основен елемент на градския пейзаж – засадени са по улици, в обществени и хотелски паркове, както и в много частни градини.

Тъй като *Haplaxius crudus* е вредител на тропичния и субтропичния климат, сравнително много малко райони от ЕС (където няма студове и където се натрупва достатъчно топлинна енергия, за да улесни непрекъснатото развитие на вредителя), могат да осигурят подходящи условия за установяване и развитието му.

Имайки предвид това се приема, че биотичните и абиотичните условия в някои части на страните-членки на ЕС - Кипър и Андалусия, където се срещат и потенциалните растения гостоприемници на *Haplaxius crudus*, са благоприятни за евентуалното установяване на неприятеля на територията им.

След евентуално установяване, разпространението на *Haplaxius crudus* може да се осъществи не само чрез търговски обмен и движение на растения за засаждане (ювенилни стадии), засадени растения с почва/хранителна среда (ювенилни стадии), но и естествено чрез летежа на възрастните (разпространението на възрастните се подпомага от вятъра и въздушните течения).

Икономическо въздействие

Haplaxius crudus не причинява видими щети на своите растения гостоприемници. Той обаче е основен вектор на фитоплазмата *Candidatus Phytoplasma palmae* (синоними - *Coconut lethal yellowing phytoplasma*, *Palm lethal yellowing phytoplasma*), причинителя на смъртоносното пожълтяване на кокосовите палми. Фитоплазмата *Candidatus Phytoplasma palmae* е сериозна икономическа заплаха за отглеждането на кокосовите и финиковите палми. Тя е включена, под синонима *Palm lethal yellowing phytoplasma* в приложение II част А, към Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията, като карантинен вредител за който не е известно да присъства на територията на ЕС.

Ако причинителят на смъртоносното пожълтяване на кокосовите палми бъде въведен в ЕС, въвеждането на *Haplaxius crudus* най-вероятно би имало икономическо и екологично въздействие върху територията на ЕС.

Наличието на вредителя върху растенията за засаждане може да окаже и икономическо въздействие по отношение на тяхното предназначение.

Мерки и методи за контрол

Като карантинни вредители, включен в приложение II част А, към Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията, въвеждането на *Haplaxius crudus* в ЕС е забранено.

Пътят за навлизане на *Haplaxius crudus*, с растения за засаждане със зеленина и почва/хранителна среда от семейства *Poaceae* и *Arecaceae* от страни, в които се среща неприятеля се регулира с приложение VI, т. 14 и приложение VII т. 1, 6, и 55, към Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/2072 на Комисията.

Пътят за навлизане на вредителя, чрез ювенилни стадии в почва/хранителна среда се регулира чрез приложение VI, т.19 и т. 20, а чрез ювенилни стадии с почва полепнала по машини и превозни средства, използвани за селскостопански цели се регулира чрез мерките, посочени в приложение VII (т.2) към Регламент за изпълнение 2019/2072 на Комисията.

Въпреки че растенията за засаждане със зеленина и хранителна среда от семействата *Cyperaceae*, *Heliconiaceae*, *Pandanaceae* и *Verbenaceae* изискват фитосанитарен сертификат и следователно трябва да бъдат без карантинни вредители, те не са специално регулирани по отношение на *Haplaxius crudus*.

Пълният списък на допълнителните мерки за контрол за намаляване риска от въвеждане, установяване и разпространение на *Haplaxius crudus* са посочени в Ръководството за количествена оценка на риска от вредители по растенията, разработено от работната група PLH на ЕОБХ, 2018⁵.

Заключение

Haplaxius crudus отговаря на критериите, оценени в рамките на компетенциите на ЕОБХ, за да бъде разглеждан като потенциален карантинен вредител за ЕС.

Тъй като не е известно неприятеля *Haplaxius crudus* да присъства в ЕС и основният път за разпространение на територията му не е чрез растения за засаждане, то съгласно критериите, оценявани от ЕОБХ, *Haplaxius crudus* не може да бъде считан за потенциален контролиран некарантинен вредител на Съюза.

Източник:

EFSA PLH Panel (EFSA Panel on Plant Health), Claude Bragard, et all., 2020. Scientific Opinion on the Pest categorisation of *Haplaxius crudus*, EFSA Panel. EFSA Journal 2020; 18(7):6224;

⁵ Guidance on quantitative pest risk assessment, <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2018.5350>
[Annex C Information sheet 1.04 Chemical treatments on consignments or during processing.docx](#)
[Annex C Information sheet 1.09 Controlled atmosphere.docx](#)
[Annex C Information sheet 1.14 Heat and cold treatments.docx](#)

<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2020.6224>

Снимка:

<https://gd.eppo.int/taxon/PHYP56/photos>

Други научни становища и актуална информация в областта на здравето на растенията, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига – <http://corhv.government.bg/>

Изготвил:

Татяна Величкова, главен експерт

Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ,

26.08.2020 г.